

ТРИЗЕННИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 36 (490) Рік вид. XI. 15 Вересня 1935 р. Ціна 2 фр. Prix 2fr.

Париж, 15 вересня, 1935 року.

У справі італо-єфіопського конфлікту забрав слово в Женеві і большевицький достойник Літвінов. Відограючи ролю представника «великої держави», мусів висловити і думку СССР, цієї совітської імперії, що колись називалася Росією. Але довелося йому почути перед тим слова заінтересованої в цьому конфлікті сторони, яка, говорячи про внутрішній режим Ефіопії, змалювала його такими фарбами і такими образами, предклавши до того такі документальні дані, що звичайно трудно було совітському представникові, який тако-ж хоче грати ролю арбітра в цьому конфлікті, вийти з цього положення, так би мовити, сухим. Бо ж всім відомо про режим у цій «великій державі», яка зазивається СССР, вже давно громадська опінія людства знає і іменує цей режим тако-ж варварським і нелюдським. Тому і старався совітський дипломат обійти обережно питання режиму і натискав на те, що «для того аби допомогти відсталим народам, треба винайти інші способи, ніж збройне втручання». А всім же відомо, що совітський уряц гнобить і поневолює цілі нації, що виснажує голодом населення, що керує і управляє лише терором і військовою окупацією.

Тяжкий то був іспит для совітського дипломата. І треба сказати, що він його не витримав, бо цей достойник виголосив такі слова: «безперечно СССР не має жадної симпатії до внутрішнього режиму Ефіопії в такому вигляді, як описують його представлені Італією документи».

І цими словами підтвердив представник совітів — відношення всіх до того режиму, який він сам представляє. Бо ця заява викликала у кожного присутнього там в Женеві і у кожного, хто читав його промову в світі, що найменше усмішку, а то й просто думку про явне й нахабно неприкрите лицемірство совітського представника.

Совіти блямують рабський режим в Ефіопії?! Совіти не оправдують його і вважають за некультурний?! Совіти обороняють цивілізацію?!

І це роблять вони там, де самі не дуже то давно чули прекрасну промову швейцарця д-ра Мотти про їхній власний режим...

Отож зрозуміло, що світова преса, що знає правду про совітський режим, що знає про тюрми й про ІПУ, Соловки й голод, про винищення фізичне, й пригноблення національне, — зустріла подібну заяву з іронією.

А неуспіх совітів — бо ставили вони і свою кандидатуру на пост заступника голови Ради Ліги Націй і урочисто її провалили, — показує, що й сама Рада Ліги Націй досить розуміє значіння і роль представників цієї потвори совітської, і належно до них ставиться. І хоч їхнім приятелям і вдалося вже потім, так мовити, — задніми дверима, провести совіти в президію, але для престижу «великої держави» цей факт є великим ударом.

Сьогодні такі часи, що вовка в овечій шкурі видно здалека і ніякий навіть добрий грім, ані модна косметика не допоможе.

Проф. В. О. Біднов

(посмертні спомини).

Судила мені доля велику втіху: на протязі півтора років довелося мені мешкати у найближчих взаєминах під одним дахом з проф. В. Бідновим непересічним ученим, правдивим і щирим християнином та людиною рідких духових вартостей.

Вперше почув я про Василя Олексієвича ще в 1921 р. по повероті з Совітської України у Польщу, як про емігранта — професора Крем'янецької Духовної Семінарії, від його учнів; вже у Варшаві, випадково пригадав мені про його небіжчик митрополит Юрій.

— Одержав я, — сказав він, — листа від б. професора Біднова з Макова, прохає помогти, але що ж я можу для нього зробити?

Після цього довго не доходило до мене вісток про В. О-ча і ні-

коли не гадалося мені, що він буде не лише моїм підсусідом, але й керманічем у моїй науковій історичній праці.

Але доля найчастіше зводить людей несподівано. Наприкінці 1928 р. В. О. трапляє до Варшави на становище професора Православного Богословського Відділу Варшавського Університету. До кінця 1928-29 академічного року В. С., знайшов собі пристановище в студентському інтернаті на Білянській вул., але в осені 1929 р., коли інтернат переміщено до новозбудованого на державні кошти будинку, суміжного з митрополичим домом на Празі, В. О. опинився без мешкання. Довідавшись, що в моєму помешканні є вільна кімната, В. О. 24 жовтня з'явився в мене й став просити про відступлення йому цієї кімнати:

— Я чоловік спокійний, не буйний, — казав В. О., — і маю звичай довго мешкати на одному місці. Тільки не знаю, як змістяться у Вас мої кошики з книжками і чи не будуть вони Вам заважати, бо маю їх дуже багато.

Ми дуже хутко дійшли до згоди й під вечір слідуючого дня сторожі бувшого інтернату для богословів-священників на Ягельонській вул. почали переносити валізи та коші В. О-ча.

— Починається нашествіє варварів, — жартував В. О., коли принесли першу партію.

В цей спосіб перепроводився до нас В. О., зайнявши невелику кімнату, яку, дійсно, вщерть виповнив своїми кошами та книжками. Спочатку книжки лежали в нього й на столі, і на вікні, і на шафі, на етажерці, і на кріслах, а той просто на підлозі ріжними купками, і лише сам В. С. міг дійти ладу в цьому хаосі і знайти потрібну книжку. Зате він дуже не любив, коли хтось чужий зачинав порпатися в його книжках та перекладати їх з місця на місце.

— Ото пр'ходив до мене такий то, — скаржився часом В. О., — та й наробив мені непорядку, бодай його....

Проф. О. Г. Лотоцький, частий гість В. О-ча і найближча для нього на еміграції людина, не один раз радив В. О-чу зробити спеціально для книжок велику полицю при стіні, але завжди опержував одну відповідь.

— А нащо? Непотрібно! Обійдуся й так!

Проте настирливий та енергійний О. Г. так добився свого: замовив полицю, не питаючи В. О-ча й наказав майстрам поставити її в його кімнаті. В. О. в душі був задоволений і добре розумів вигоди такої реформи, та все ж, коли укладав книжки на новому місці, не міг стриматися, щоб бодай лагідно не буркати:

— Біда мені з тим О. Г. Щось таке видумав і тільки завдав мені роботи, а в мене й без того багато діла!

Окрім книжок у бібліотеці В. О-ч пильно збирав усе, що, на його думку, могло мати вартість та значіння для майбутнього історика.

Зв'язаний службовим становищем з Варшавою, В. О. усіма своїми симпатіями тяжив до Праги. Любив про неї балакати й що вакацій їздив на 2-3 місяці до чеської столиці, а часом вдавалося йому поїхати туди й на Великдень.

Щож так туди тягло професора? Передусім і переважно могила укоханого сина Арсена, що так передчасно загинув. Професор опікувався дорогою для нього могилою із зворушливою дбайливістю і задовго перед від'їздом мріяв про те, які квіти посадить на ній і чим її прикрасить. Бути в Празі В. О. завжди старався у перших днях липня — час смерти сина. Та траплялося, особливо за останніх років, що залагодження формальностей, зв'язаних з в'їздом заграницю, затримувало В. О-ча до половини липня й тоді вже подорож ставала для нього менше принадою.

Любов В. О-ча до сина була глибокою і доходила аж до культу його пам'яті. Навіть зовнішню ознаку жалоби — чорну опаску на рукаві, В. О. носив до кінця своїх днів. З неменшою пошаною обходився він з речами, що були зв'язані з постаттю сина. Звертало увагу багатьох те, що В. О. завжди носив при чорному убранню капелюха оливкового кольору. На запит, чому він постійно тримається такого кольору, В. О. розповів, що за давніших часів ходив завжди в урядовій шапці, а першого капелюха, власне оливкового кольору, купив йому син. В. О. носив його довго, аж поки можна було вдягнути, нарешті, змушений купити нового, вишукав таксо капелюха, щоб у всім був подібний до купельного сином. Таг саме старанно переховував валізку з дрібними речами і приладдям, що zostалися по синові. Виїзжаючи перший раз від нас у Прагу у Вербну неділю 1930 р., В. О. таємничо запросив мене до своєї кімнати і, прощаючися зо мною, сказав:

— Ото бачите цю валізку? В ній речі мого сина. Як би, не дай Боже, зо мною трапилося яке нещастя в дорозі, спалить усе, що в ній знаходиться.

І таке доручення давав В. О. перед кожним своїм від'їздом до Праги. Волю його, очевидно, виконано після його смерті.

Тягнуло В. О-ча до Праги й те середовище, в якому він знаходився за часу його шостилітнього там перебування (1923-1928). Приїзжаючи до Праги, яка є найбільшим осередком українського емігрантського життя в Європі, перебуваючи серед своїх знайомих та однодумців, ведучи культурно-просвітню та суспільну працю на рідній мові, в досить сприятливих умовах, створених зичливістю чеського уряду та громадянства, В. О. на певно не так гостро відчував свою відчуженість від родини та рідного краю.

(Далі буде).

Е. Сакович.

Листи з Далекого Сходу

IV.

Тяжко чекати було б якогось українського руху в м. Харбіні при умовах, що при них була балачка в попередніх листах. Коли ж за цим рухом будемо слідкувати, скажемо, по «Маньдзурському Вістнику» за останні півтора-два роки, побачимо, що в м. Харбіні існує з десяток

українських організацій: Українська Національна Громада, Спілка Українських емігрантів, Т-во «Просвіта», Т-во «Січ», Спілка українських учителів, Видавниче Товариство, Українська свято-Покровська Церква й деякі інші.

На стороннього читача ці назви роблять вражіння жвавости та віжнотності українського національного руху в Маньчжу-Ді-Го; на читача ж місцевого, ознайомленого зі суттю діла, все це впливає цілкомовно инакше. Дуже часто після прочитання тої чи иншої замітки про «діяльність» організації в свідомості залишається надто гіркий осадок; повстають мимоволі невідрадні думки про те, коли то українці відчують та переведуть в життя прописану істину: «єдність — то сила».

Колись майбутній історик українського національного руху на Далекому Сході скаже не одно приємне слово по адресу осіб, що тепер виступають в гучних голях керівників українського національного відродження, які, знаючі місцеві умови, створили стільки організацій, не вклавши в них «духа живаго».

Задовольняючи особисті плани тих чи инших осіб, ці організації за довший час свого існування не лише не виконали поставлених собі цілей, а, конкуруючі між собою та взаємно себе побороючи, загальмували розвиток конечно потрібного тут діла: створення українського суспільства, розуміючого свої національні завдання та свою історичну місію на Далекому Сході.

Замість того, щоб одвойовувати крок за кроком свої національні і позиції серед воюючої московської стихії; замість планової та впертої роботи по пропаганді наших національних стремлень та ідеалів серед азійських народів, між якими доля судила нам жити; замість праці по приєднанню до національного українського діла малої осійствующого елемента (малоросійствующого, головнo, з-за несвідомости) — місцеві провідники оголосили один одному безпощадну боротьбу; боротьбу, що мало розбірається в засобах.

В цілях схоронення для історії головніших тутешніх персонажів, треба було б назвати де-кого з них по іменнях та прізвищах. Але деякий спокій, що установився за аз примушує нас тимчасово від цього відмовитися.

Думаючи про цих провідників, маємо зайвий раз ствердити, що історія дійсно повторюється: аналогічні суспільні умови викликають до життя й аналогічних осіб та їх чинність. В своїх споминах проф. Лотоцький чудово описав тако-ж одного з наших тутешніх діячів такими словами: «Серед співробітників «Вільної України» (читай — провідників українського громадянства в м. Харбіні) К. Агабаджієв (хто це в Харбіні — кожний тут знає) займав особливе становище своєю винятковою деструктивною ролюю. Ця людина куди лише входила, всюди й завше вносила з собою непокій і розклад».

І ось така людина, завдяки своїм здібностям та хоробливій амбіції у всіх харбінських організаціях побувала на чільніших місцях і всі їх своєю чинністю довела до хаосу та руїни.

На великий жаль, таких діячів в Харбіні не один. В результаті їх роботи харбінське нечисельне українське громадянство розколося на два ворожих табори. Перел в одному вели провідники Української Національної Громади, до складу якої входили переважно наші домовласники та комерсанти більшого чи меншого гатунку з уже раніш згаданою ідеологією та симпатіями. На чолі другого табору стали провідники Спілки Українських Емігрантів, до складу якої записалось більше «зайл», ріжного роду люду служилого та бідотк. Керівники Спілки Емігрантів дістали до своїх рук управління українським національним домом, могутий засіб впливу на перебіг цілого українського життя в Харбіні. Треба зазначити, що з початку в складі Управління українським національним домом була половина осіб зі складу Української Національної Громади, але з часом ця половина зі складу Управління вийшла.

Не малу ролю в цьому розломі керівництва домом відіграв зга-

даний нами модерний харбінський «Арабажин». Не погодившись що-до керівництва домом, організації розпочали війну. Керівники Спілки Емігрантів оголосивши всіх своїх противників із Української Національної Громади малоросами, розпочали акцію для знищення Української Національної Громади, як організації загалом. Підстави для цього знаходили в тому, що на чолі Української Національної Громади було кілько осіб, про яких, справді, не можна було твердити, що якісь симпатії до українського державного руху вони мали. В свою чергу члени Української Національної Громади, виконуючи не відрадне матеріяльне становище керівників противної сторони, не скупилися на розповсюдження чуток та обвинувачень про мажнотратство громадянського майна й т. ин., дискредитуючи нелюбих їм осіб, просто як людей.

Першим і найефективнішим наслідком цієї боротьби був відхід членів од обох організацій, що боялися скомпромітувати себе хоч би й побічною відповідальністю за так «корисну» діяльність провідників; другим — повна байдуність маси до громадських справ — «нехай собі гризуться».

В результаті цього всього всі спроби зібрати громадянство для рішення найпекучіших загально-національних справ не приводили ні до чого. Сходилося два-три десяткі люди, стогонників тої чи иншої групи й видавали себе за все українське громадянство м. Харбіна.

Характеристичним при цьому є те, що й та і друга сторона декларували свої найщиріші національні почуття, боротьбу за національну окремішність та самостійність, а прийти до координації своєї чинності в цьому напрямі ніяк не могли.

Тут буде до речі зазначити, що українці в Харбіні ще не знають боротьби партійної: ні одна з наших політичних партій тут себе рішуче нічим не проявила й своїх адентів фактично не має.

Український Національний Дім, з передачею якого в руки українців, декларувалася нова ера в життю українського суспільства в м. Харбіні, на ділі став справжнім «яблуком розбрату».

Кожна з сторін по своєму дивилася на цілі когистування домом, але та і друга значно переоцінювала значіння володіння домом при тих умовах, на яких він був українцям переданий. Керівники Спілки Емігрантів бачили в присутстві експлоатації дому джерело для національної пропаганди та культурної діяльності, але не зуміли повести фінансову сторону діла так, щоб дім справді давав на це засоби. Представники Української Національної Громади говорили про те саме, але їх план експлоатації був зв'язаний з великим компромісом з нечуттям національної гідності, занадто був зв'язаний з особистими рахунками одного із членів тодішнього управління та вводив в стіни будинку небажаний московський елемент.

Чим далі, тим більше загострювалася боротьба й становище ставало, справді, трагічним. Урядові чинники зовсім точно були поінформовані, про все, що діялося по-між українцями; явно давали розуміти, що такий стан справи вважають протирічним своїм інтересам, а в ріжного рода балачках все чаще й чаще прогивалися слова, що український національний дім можна виконистати і для більш корисних цілей.

І ось тепер починають твоїться ріжного рода проекти врятування українського національного дому, а тим самим ніби й цілого українського національного діла в Маньджу-Ді-Го. Ці проекти їхходили з ріжних боків: над цим думало українське активніше громадянство; думала тако-ж влада.

Частина українських «активістів», як тут де-хто любить себе звати, прийшла до думки зібрати найактивніших та працездатних, на погляд ініціаторів, осіб, з яких утвоїли «діловий комітет», що мав би перебрати в свої руки керування всіма українськими справами. Мало це бути щось в роді «государственного совета» з тою «маленькою» ріжницею, що цих людей ніхто не визначав, як ніхто й не обирав би. Про те, що їм би ніхто й не вірив — вони особливо не дбали.

Комітет зібрався кілька разів і в російських часописах оголосив, що він перебирає на себе управління домом та всіма справами українського суспільства в Харбіні. Все йшло добре. Японський напів-офіційно заявив з цього приводу, що він цей почин вітає й рад бачити, що українці, нарешті прийшли до згоди та взаємного порозуміння, але...

«Але» виявилось в тому, що старе управління дому відмовилося передати функції цьому органі, а через якийсь час, ми уже в українському часописі прочитали, що «діловий комітет» саморозпускається.

Ще через якийсь час українське громадянство довідалося, що двох панів з кіл старого українського громадянства було погладжено до офіційних чинників та що їм запропоновано взяти в свої руки управління домом на правах звичайних управителів маєтку, який залишається без господаря, чи господаря якого не досить зрілий, щоб таким маєтком умів би доцільно розпорядитися.

Ці пани, поговоривши між своїми сторонниками, від такої чести відмовилися. Тоді була зроблена тими ж чинниками передати управління домом п'яти іншим особам, вже значно людям молодчим, але тако-ж по персональному вибору. При цьому було сказано, що на цих людей в дальнішому, крім управління домом, будуть покладені ще й інші обов'язки напів громадянського, напів урядового характеру. Справа розділялася тому, що одна частина цих запрошених людей відмовилася співпрацювати з другою.

І ось тепер настав час зреалізувати думку про скликання, по можливості, всього українського громадянства для вирішення питання організації авторитетного представництва української національної колонії в Маньджу-Ді-Го для зносин з владою та для управління українським будинком.

Але, як було це зробити, коли керівники одної і другої групи не могли говорити між собою! Єдиною можливістю для цього було перебрання ініціативи в руки осіб, що не були занадто одіозними для обох сторін з одного боку, та вироблення такої форми організації й з таким статутом, щоб вони були до прийняття всім — з другого.

В цілях правди, мусимо зазначити, що ця ідея гаряче підтримала, так би мовити, пануюча група; група, що в її руках в той час будинок знаходився. Проект такого статуту взяла на себе труд виробити одна особа, яка ці складенні статуту виконистала заявивши й одної й другої сторони про їх непохитну волю боротися за загально українські інтереси та ідеї. Цим пояснюється, що боротьба за ці ідеї в статуті підкреслені особливо яскраво. Справді, параграф перший статуту мету утворення нової організації висловлює такими словами:

«а) Захист національних, політичних, культурних та економічних прав та інтересів української еміграції, що перебуває в межах Маньджу-Ді-Го.

б) Об'єднання всіх українських організацій, що перебуває в межах Маньджу-Ді-Го.

в) Об'єднання всіх українських організацій та установ, перебуваючих в Маньджу-Ді-Го з метою консолідації всіх українських сил та раціонального розподілення їх роботи.

г) Загальне керівництво національною та культурною діяльністю всіх українських установ, організацій і сил, перебуваючих в Маньджу-Ді-Го, як тако-ж представництво перед владою.

д) Популяризація між народами Азії ідеї неоконечности існування суверенної української держави в інтересах добробуту українського народу та схоронення й розвитку загальної світової культури й цивілізації.

е) Боротьба з комуністичною владою й ідеями та ідеями, що протирічать принципів, зазначеному в попередньому параграфі».

Настрій громадянства був такого роду, що великих побоювань про можливість рішучого отпору цим цілям з боку мєлоросів майже не було. Думали, що мєлороси на због і заглом не ційдуть й тим від будь-яких

претензій назавше відмовляться. Дійсність показала, що ці думки не відійшли далеко від правди.

Але були й інші побоювання. Говорилося відкрито, що характер харбінського громадянства й боротьба між ним є такого роду, що, не дивлячись на ясно зазначену мету творення нової організації, вона може потрапити все ж у такі руки, що, не міняючи статуту, направляє фактичну роботу організації в бік прямо протилежний, це б то до москалів.

Щоб мати в майбутньому хоч будь яку формальну зброю проти таких більш ніж «самоотвержених малороссов» було вирішено додати до статуту ось такий текст свого роду присяги для кожного члена організації:

«Цим урочисто обіцяю перед Богом, людьми й своїм сумлінням, що вступаючи в члени Української Національної Колонії в Маньджу-Ді-Го буду:

- 1) Каґрим членом колонії, чесно й сумлінно виконуючи покладені на мене колонією та статутом обов'язки.
- 2) Боронити всіма можливими для мене засобами ідею утворення Суверенної, Соборної, ні від кого не залежної Української Держави в Європі.
- 3) Боротися з комуністичною владою, якою владою окупаційною та з ідеями протирічними ідеям Суверенности України.

Ставка робилася на властиві кожній людині ліпші почуття власної гідності та релігійні переконання, що в Харбіні грають ще й тепер не останню роль.

Проект статуту був переданий на розгляд представників усіх організацій і ними був схвалений. Схвалений навіть тими, хто во мьогому з духом статуту не годився: становище було надто критичне. Перша половина діла була зроблена. Повставало питання, як розрішити багату трудніщу другу задачу: зібрати членів усіх організацій до купи; бо-дай на якийсь час, припинити взаємне побороювання та вибрати приємлемі для всіх керуючі та контрольні органи нової організації.

Було вирішено, що до органів керуючих та контрольних, мають бути обрані такі особи, які б задовольнили претензії обох сторін, поклали б початок до дійсного об'єднання та співпраці цілого українського, на ціонально-думаючого громадянства.

Треба підкреслити, що і це завдання ініціаторами цілого цього плану було б задовольняючи виконане, колиб справу не вмішався задуваний нами харбінський «Арабажін». Почувши, що щось робиться без нього, що громадянство ось, ось, справді, прийде до порозуміння, що сваркам може наступити кінець, що у всьому цьому він не приймає ніякої участі, цей панок пустив у хід все своє ораторське вміння, всю свою енергію для руйнації тільки що полагодженої справи. Використовуючи та пустивши в хід найтемніші сторони людської душі, почав він і у одної й у другої сторони роз'ятрувати старі рани та пригадувати давно вже забуті різного роду історії. Цим досяг того, що на збори прийшли люди не для примирення та творчої праці, а для того, щоб порахуватися зі своїми противниками. Це стремління було такої сили, що заглушило всі останні міркування. Цим і тільки цим можна пояснити, що статут, який провадив цілу пропасть між самостійниками та малоросами, був прийнятий загальними зборами без значних змін голосами тако-ж і явних малоросів.

Коли ж справа дійшла до виборів і піднесли питання, як вибирати: кульками чи записками, напруження дійшло до останньої межі. Збори вдалося довести до кінця лише завдяки присутности духа кількох осіб, яким дійсно ходило о справу, а не особи.

Після оголошення списку обраних виявилось, що «старички», як тут звуть малоросів, порахувалися не лише зі своїми ідейними противниками, але й з нашим «Арабажіним», завдяки елоквенції якого вони на збори прийшли та участь в голосованні прийняли.

Ось при таких загальних ауспіціях керівництво Українською Національною Колонією в Маньджу-Ді-Го попало в руки:

Івана Селюка — домовласника, яко голови;
Максима Нетребенка — домовласника і зубного лікаря;
Білого Миколи — балетмейстера;
Дмитра Барченка — лікаря, яко заступника голови;
Миколи Самарського — техніка;
Юрія Роя — в минулому старшини УНР тепер шофера;
Богдана Федора — продавця в т. д. «Чурин»;
Федоренка Василя — продавця в т. д. «Чурин».

Цим особам доручило Харбінське суспільство організування національної колонії, широкої політичної та просвітньої роботи й ліквідування старої ворожнечі. Всі ці люди, знані в Харбіні, як самостійники; дехто з них матеріально цілком незалежний, але широка громадська та політична діяльність в надто складних умовах Харбінських обставин для них буде дуже тяжким іспитом.

На великий жаль, цей список не вніс замирення, хоч без сумніву відкрити гризню припинив.

Сварок, ніби, менше, бо Українська Національна Громада, значна кількість діячів якої попала в керівники Української Національної Колонії, фактично після виборів перестала існувати; спілка Українських Емігрантів тако-ж знаходиться в стані повного розпорошення та дезорієнтації, бо виявилось, що на Зборах Колонії багато її членів голосували проти своїх керівників та за їх противників.

Що буде з обох цих організацій сьогодні сказати тяжко, а тим більше що Установчі Збори Колонії прийняли резолюцію про небажанність існування організацій, статут яких покривається зі статутом Колонії.

Нові ж керівники життям Колонії всю свою енергію поки-що направили на ревізію діяльності бувшого Управління Українським Національним домом, яке вони тепер перебрали в свої руки й проводять її так ретельно, що за тї і місяці не довели її до кінця, даючи тим привід до всілякого роду балачок та здогадів.

Резюмуючи все сказане, мусимо прийти до висновку, що внесений 19 травня на виборах елемент персональних порахунків до заспокоєння Колонії не привів. Колонія не спокійна тому, що теперішня Рада (керівництво) Колонії не відбиває настроїв ні одної частини українського громадянства. Заможній елемент хоч і провів 4 своїх кандидатів до Управління Колонією — все ж не тих, кого б він там хотів бачити. Друга частина своїх представників цілком послати не могла й тому обраним не вірить. Люде, зібрані спеціально для виборів, зробивши своє діло, одійшли, залишивши вибраних ними людей без жадної підтримки.

Не спіраючись на громадську опінію, керівництво Колонією могло б високо піднести свій авторитет, коли б зуміло направити фінансову частину Українського Національного Дому та проявити себе в ділянці культурній та просвітній, коли не політичній.

Але перша частина діяльності вимагає не слів, а матеріальної жертвенности, друга присутности серед членів керівництва осіб, для яких просвітянська праця була добре знаною та звичною. На жаль таких осіб серед обраних не має. Що ж торкається загально політичної роботи, то вона в Харбінських умовах вимагає величезної ерудиції, зручності, знання міжнародних відносин та політичного менту й повної матеріальної незалежности особистої тих осіб, на плечі яких ця робота мала б припасти. Не веселі думки приходять й від того, що за три місяці керівництво нічогоось не зробило для об'єднання українського громадянства, а навпаки маються ознаки, що воно піде битими шляхами своїх попередників та не спіниться перед актами, що надто будуть дратувати значну кількість громадянства. Цим очевидно громадській спокій осягнуто не буде й належний фундамент для роботи політичної підвести не вдасться.

Без цього ж кожному, хто б не прийшов до керування українськими громадськими справами в м. Харбіні можна порадити: «не тратьте, куме, сили...»

Ткач-Олійник.

3 міжнароднього життя

— Італо-ефіопський конфлікт у Женеві. — Виступи тов. Літвінова.

Становище автора тижневого огляду буває часом дуже невідгідне, особливо коли події накопичуються одна на одну з дня на день міняючи ситуацію чи деформуючи її. Так воно зараз стоїть з італо-ефіопським конфліктом. Бо ж в час, коли рядки ці писано, конфлікт той переходить найвищу точку женеvської процедури замирених сторін, а в час, коли огляд вийде друком, цілком можливо, що замість того замирення десь там у північно-західній Африці чи навіть у Середземному морі заговорять гармати і рушниці, що стоять на поготові. А в тому, писати мемо про те, про що можемо.

Визнано тепер усіма, що ще ні разу Ліга Націй не мала на своєму денному порядку такої непрямної і небезпечної для неї справи, як отой конфлікт між Італією та Ефіопією, бо загрожує він не лише зняженням престижу Ліги, але може довести й до повного занепаду її. Більше за те, небезпечний він і для цілої Європи, бо може спричинитися до повної зміни міжнародніх її взаємовідносин, до розпаду сучасної — і так уже нетрівкої рівноваги політичних її сил, а з рештою, в наслідних своїх може потягти за собою навіть і європейську війну. Принаймні, Муссоліні нею впрост загрожує, мобілізуючи свою армію в далеко більшій мірі, ніж то потрібно для самої Ефіопії, а Англія, немов би в одповідь на те, приводить до бойової приготован ости морську і повітряну флотии та гарнізони в своїх фортецях на Середземному морі.

Не одразу конфлікт отой прибрав цих небезпечних рис. Почався він, як відомо, з малої, неначерб-то зовсім невинної справи. Десь там в африканській місцевості, що звуть її Уаль-Уаль посварулися й стріляли одні до одного італійські та ефіопські вояки. Такого роду річі завжди траплялися на кордонах європейських колоній. Колись то їх виї ішували в дуже простий спосіб: послали кагнущу експедицію і здобували відповідну сатисфакцію, иноді меншу, а иноді й більшу, бо часто вказані інциденти ставали претекстом, аби впрост підбити під свою руку оту країну, що на її кордоні стався конфлікт. Бо ж явна річ завжди винними бували, правда чи ні, оті не-європейці, а європейці завжди щось на то здобували.

Цієї останньої методи захотів Муссоліні пригладити й до свого ефіопського інциденту. Але він помилився в часі. Він не зважив, що в такий спосіб колоніяльні справи вирішувалися колись, себ-то тоді, коли на світі було дуже багато невіддєлгих європейцям просторів земельних, коли європейські держави, мали ще волю рухів за океаном, бо незв'язані вони були так між собою, бо не мали вони тоді якогось визнаного контролю над собою, бо не було куди на них скаргу складати. Тоді, в закордонних справах, особливо, десь там, за морями, усе вирішувала відносна сила тої чи иншої держави. Хто мав силу, здобув своє право і це визнали всі.

На сьогодні обставини подекуди змінилися. Була велика війна, з'явилася Ліга Націй, а головне — до міжнародньої політики прорвалися, так мовити принципи: на неї стала вглядати широка громадська опінія європейських держав. Більше за те, опінією та принципами озброїлася зараз не лише Європа, а й ті, що їх уже колонізовано, чи хочуть колонізувати. Взаємини між Європою та ба свими суходолами стали мі-

пнятися в основі своїй. Баревні люде хочуть і мабуть таки стануть такими самими людьми, як і білі. Європейська опінія набуті колісь колоніяльні права до певної міри ще боронить, але нових припускати вже не має охоти. Що ж до опінії баревної, то вона вже й тепер виступає не лиш проти нових прав, але й проти тих, що їх так мовити, освячено часами. Набувати колонії стало зараз справою комплікованою, трудною і небезпечною, і то не лише для тої держави, що зачинає зараз таку річ, але й для всіх європейських країн, що встигли за колишніх часів встановити обсяглі колоніяльні імперії.

Було б напевно помилкою думати, що Мусоліні не розуміє вказаних обставин, в яких він розпочав свою колоніяльну експансію. Але мабуть він, як і всі інші бачить, що нові умови не опанували ще остаточно світом, а тому й гадає, що ще єсть час за переходової сучасної доби, продертися серед них і виплисти на широку воду світових колоній. Щоб це зробити легше, він сполягає не лише на свої війська, які мають звоувати Ефіопію, і по потребі — протистати англійцям, він приготував зброю і для боротьби в ідеологічній площині, проголосивши на цілий світ, що йде до Африки, аби ущасливити там варварську країну добром італійської великої цивілізації. Як там вийде з військами, буде видко, але що ідеологічну зброю треба визнати за досить стару і мало боєздатну. Її збили вже навіть ефіопи вказівною простодушною, але й не без хитрощів. У Женеві та в Лондоні їх представники твердо стали на тому, що їм, мовляв, непотрібна італійська цивілізація, бо до Ефіопії через Судан і Єгипет вже здавна рине цивілізація англійська, вища за італійську.

У такій подобі своїй стала італо-ефіопська справа перед Верховною Радою Ліги Націй, звідки вона мала перейти до загального засідання Ліги. Про рішення чи відкладення, бо й таке можливе, читачі дізнаються з газет, а що-до перепетій женеvської процедури, то коли вони будуть цікаві, — другим разом.

* * *

Серед промов, виголошених до сього часу у Женеві з приводу італо-ефіопського конфлікту, для нас, українців, цікавим буде занотувати виступ тов. Літвінова. Сопітський представник взяв собі слово після промов делегатів посварених сторін. У промові одного з них він почув такі вирази:

У тій країні й на сьогондя панує страшне жорстоке рабство. Ціле населення великих країн, звоюваних за останні роки, і зараз підлягає безсудним грабінкам і живе в умовах нелюдського невольництва. Варварством тамошнього уряду обезлюджені цілі великі території. Цивілізовані нації мусять зректися якої-будь солідарности з державою, що живе в таких умовах та являється не нацією принципів якого-будь права та справедливости.

Почув ці вирази тов. Літвінов і злякався, явна річ, не за Ефіопію, про яку йшла мова, а за СССР, що про нього можна так говорити, а з части в час прийняття його до Ліги Націй і говорюлося майже в такий самий спосіб у Женеві. І сопітський делегат в гарячий спосіб запротестував.

У Лізі Націй, — говорив він, — не можна піддавати під дискусію внутрішній режим її членів, бо режими ті дуже різнонародні. Не слід тако-ж робити якісь одміни по-між її членами, бо, це мовляв, може бути негайним прецедентом для інших випадків у майбутньому. Не годиться й зачинати війну, бо мир — річ неподільна, і війна, раз зачавшись, може викликати несподівані речі у Європі.

Коментарі до виступу тов. Літвінова не потрібні. Можна лише констатувати його видатну чутливість що-до небезпеки, бо ж таки от і ніби то такий далекий од сопітв італо-ефіопський конфлікт, як його не обєр ни, усіма сторонами чимсь загрожує тому самому СССР.

Хроніка

Ще про голод на сов. Україні.

— Американський журналіст Ваґнер недавно оголосив в пресі свої вражіння з подорожі по ССРСР у ССРСР у 1934 р. Прилюдно опінія довідалася, що від півторарічного голоду на сов. Україні згинulo голодовою смертю коло шости мільйонів людей. Ваґнер привіз з собою багато фотографій, які ілюструють страшні сцени і епізоди голодової катастрофи на сов. Україні («Діло» ч. 237 з 6. 9. 35 р.).

— Спеціальний кореспондент «Правди» повідомляє про тривожливі прояви, що їх ствердили на точках переховання збіжжя. В Київському, Одеському, Дніпропетровському і інших районах лежить під голим небом коло 5 мільйонів пудів дзерна. Недостачу примішень, брезентів та інших засобів безпеки збіжжя відчувають цього року гірше, ніж торік («Діло» ч. 234 з 3. 9. 35).

— В «New York American» розпочато друком статті про страхи та в совітах. Пише їх Адам Тавдул, що якийсь час був у Харькові з американським комуністом Фредом Білом. Тавдул, як був малим хлопцем стрічався за Миколою Скрипником ще за царських часів. Тавдул приймав участь у революційному руху і втіл згодом до Німеччини. Потім перебрався до Америки і втрітив повернутися на сов. Україну у 1931 р., де дістав добру посаду в Харькові. Він згодом став приятелем самого Скрипника, од якого довідався Тавдул багато подробиць про голод на Україні, про спеціальну політику Москви супроти України. Від Скрипника довідався Тавдул, що на Україні вгинуло до 10 мільйонів людей в р. р. 1932-1933. Ці звістки підтвердив після гер. Багінсь-

кий, права рука Ворошилова, а тов. Вальд, якого харьківський відділ ІПУ вислав на карні і експедиції по околиці Харькова сказав Тавдулові, що цілі села, ба й цілі повіти цілковито знищені, населення вимерло, місцеві совіти повтікалі. Балінський признав, що таку політику винищення голодом населення Кавказу і України прийняли совіти за систему політичної боротьби проти селян за те, що вони противилися колективізації («Діло» ч. 238 з 7. 9. 35 р.).

З життя укр. еміграції. В Бельгії.

— Доклад проф. А. Яковлева. 1 вересня с. р. українська колонія в Бельгії на надзвичайних зборах Т-ва «Незалежна Україна» в Брюсселю мала приємність вітати дорогих гостей своїх з Праги проф. Українського Вільного Університета А. Яковлева та Шербаківського.

Голова Т-ва п. Я. Олексюк відкриваючи збори закликав присутніх вшанувати вставанням світлу пам'ять молододі королеви Астрід, що передчасно трагічно загинула, та поділити велику жалобу Короля і гостинного нагоду Бельгії.

Потім привітавши гостей, передав слово проф. А. Яковлеву, що виголосив вельми цікаву доповідь: «З історії України XVIII-го віку». Докладчик виголосив свій доклад по такому плау:

1. Державно політичний огляд. Мазепа й Скоропадський. Обмеження прав України на вибір гетьмана. Малоросійський колегія. Боротьба з нею Полуботка. Катерина I. — Толстий. Д. Апостол. 1727-1734. Правління гетьманського уряду й правителі

цар. Елисавети. Ствердження договорів і прав, як за Скоропадського. Гетьман Розумовський. 1750-1764. Скасування автономії. Генерал - губернаторство Контр-укази Павла І.

Висновок: явне порушення договору і інкорпорація України російськими царями.

2. Державний устрій. Роля старшиня, політична і економічна. Старшинські ради про Розумовському. Козацтво. Шляхецькі його права. Духовенство. Селянство. Закріпощення його.

3. Культура, що досягла високого рівня і залишилася на тому рівні і після скасування гетьманату і авіві з найбільш освіченими народами Європи. Вплив на Росію та на Балкани. Право. Литовський Статут, Магдебурське право. «Права, по котрим судитя малою осійськый народ». «Суд і розправа» Чуйкевича і інші підр. книги. Реформи Розумовського. Освіта: Академія 2.000 студ. 1769. 1160 — з Московщини, Польщі, Сербії, Угорщини, Волиць, Молдавії та ін. Старшина, козацтво й селянство. Філії-колегіуми в Чернігові, Білгороді, Харківі, Переяславі. Мало того: закордоном — сотні молоді (Кенігсберг, Липск, Страсбург). Проекти університетів на Україні, Розумовського, 1760 р. в Батурині і Києві. Повторні заходи в 1764 і 1767 р. р. Навіть Румянцев домагався університету в Чернігові. Потьомкін — університет в Катеринославі. Але російський уряд не згодився. І тільки в 1805 р. — в Харківі. Народне шкільництво. На території 7 полків (про Знема відомостей) в р. 1748 було 866 шкіл, одна школа на 1.000 душ. В 1767 р. в Черніговському полку було 143 шк., одна на 746 душ. В Слобідській Україні на 4 полка — 124 шк. Високий культурний рівень українського народу так само дивував чужинців в XVIII в., як в XVII дивував Павла Алєнського. Англієць Д. Маршаль, що подорожував по Чернігівщині в 1768-70 роках писав, що по-

дорожуючи по Україні почував себе так безпечно, як «у пеї шому ліпшому англійському графстві», дарма, що в цей час точилася війна з турками. Влада українського населення видавалася йому надзвичайно лагідною і приємною і усе нагадувало Англію. Другий подорожник чужинець Едвард Клерк, що переїздив східню частину Слобожанщини в р. 1800 писав, що таку чепуність і чистоту як в українському селі, він бачив тільки в Голандії та Норвегії: «за столом в укр. селянина більше охайности, ніж у московського князя». Контраст у побуті Московщини і України вразив його так, що він не знаходив слів, щоб похвалити «чесність, привітність, гостинність і господарські здібності українців». — Такий був загальний голос усіх чужих подорожників англійських, французьких, німецьких.

Ця висока культура цінилася дуже й росіянами. Недугою Петро І і інші царі кликали і примусово забургли на службу українців. Студентська Академія дала перші кадри московського університету і медико-хірургічної академії. Священників взято на службу полкових священників московського війська. Безбородько, Трошинський, Завадовський, Кочубей стали видатними міністрами, сотні інших взято на службу другорядну.

Вплив української мови на офіційну мову російську і на право (Безбородько, Завадовський, Кочубей).

IV. Національна свідомість, — гетьманів, старшин, козацтва, духовенства, Поняття «нації» й окремішности українського народу. Поняття своєї держави, своїх прав, законів, привілеїв. Закиди істориків в недемократичності то-що. Відкинути ці закиди. Скоропадський, Полуботок, Розумовські Олексій і Кирило, Федір Чуйкевич, Полетика «Ми такі маємо закони, які може мати найвільніший і найшляхетніший нарід у світі». Накази депутатів 1767 р.: «про права і вольності, на які Богдан Хмельницький з усім мелоро-

сійської нації корпусом під державу Великоросійську присту - пив». «Литовський статут, який український народ в судах і розправах 113 літ уживав «к своєму удовольствію». «М. право, яке оное никаких в себе недостатков не заключаєт и для нас сносное, к оному приобыкли не мало пользуюсь, довольны состоим». В проханню до цариці такі аргументи: нагадують відомий цілому світові факт, що український народ, скинувши польське ярмо, добровільно приєднався до Москви на умові, що йому залишені будуть «навіки» всі його вольності, право, свобода і звичаї без усякого порушення і відміни».

Каніст 1791 р. іде до Пруссії з вимогою інтервенції в справі України. Проголошення французької революції. «Свобода, рівність і братерство» в народі й народів ще більше підняло патріотизм на Україні. Вивчення історії України. Матеріяли і спроби написати її історію. До 1870 року ці настрої ще панували на Україні і тільки реакція 1876-1896 р. р. приглушила й спинила його поширення, фальш офіційної московської науки та велика пропаганда російська урядова і неурядова за кордоном потрохи витгали ім'я України з міжнароднього обочоту.

XVIII вік в історії України займає видатне і почесне місце. Батато з того що придбано в культурній царині залишилося і тепер і дає базу для національного відродження в 1917-20 р.

Докладчина вислухала аудиторія з неослабною увагою і після закінчення докладу нагородила дякими оплесками. Справді цікаво було почути те, що так мало ще розповсюджене серед мас, так мало спопуляризоване.

Проф. Щербаківський, прийхав, як делегат Українського Вільного Університету на XVI міжнародній Конгрес Антропології і Преісторичної Археології. Проф. Щербаківський переказав на зборах поляку Т-ва «Незалежна Україна» від проф. Антоновича, Директора Музею Визвольної Боротьби в Празі,

за його постійну увагу до Музею і повсячасну й різнородну матеріяльну допомогу.

Бібліографія.

— Leon Wasilewski Kwestja ukraïnska, jako zagadnienie miedzynarodowe. Праці українського Наукового Інституту. Варшава. 1934.

Основна теза, яка покладена Л. Василевським в основу його праці, це — теза про ішучу і повну перевагу державного моменту в розвитку національних рухів. Нація, стверджує автор, може розвиватися в усій повноті і всесторонності лише, як. як держава. Нація, яка тратить власну державу, ступнево, поволі перетворюється в сирову етнографичну масу. Тенденції розвитку націй, що відродилися і відроджуються, мають одноманітний характер: всі вони змагають до сотворення власної державности. Надаючи рішучу перевагу в розвитку національних рухів державному моментові, автор в історії українського відродження передовсім спиняє свою увагу на еволюції державних змагань української нації; їх недостатній і кволий розвиток в певних етапах нашого відродження дає привід автору до уваг про хибність і помилковість шляхів, якими ішов наш рух. Така то основна схема, на якій збудував Л. Василевський свою працю; така його вихідна точка, з якої він розглядає окремі факти і події з нашого минулого і сучасного.

Цій схемі автора не можна відмовити в виразності і ясності. Висовуючи на перший план в розвитку національних рухів той чинник, якому без сумніву належиться одно з центральних місць, автор набуває можливість збудувати концепцію, яка приваблює своєю стрункістю. Проте при всій цій стрункості і — ми б сказали — привабливості схеми викликає вона певні зауваження. Концепція Л. Василевського виразно носить

моністичний характер. Множественність чинників, які впливали і впливають на розвиток рухів на різних етапах його розвитку, підпорядковується в ній превалюючому впливу державного чинника. Через те проти концепції Л. Василевського можуть бути висунені ті зауваження, які висувуються проти кожної моністичної концепції. Вона надто спрощує і схематизує дійсність; це спрощення і схематизація, питома кожній моністичній концепції, веде до того, що змалювання де-яких етапів українського національного руху не може не викликати певних зауважень.

Не збірасьмося, очевидно, заперечувати значіння державного моменту в розвитку національних рухів. Змагання до сотворення чи відбудови власної національної держави на певній вищій стадії розвитку національних рухів виникає неминуче. Але є питанням з одного боку, чи й на цій вищій стадії розвитку весь зміст національного руху можна звести до превалюючого впливу лише одного державного чинника і з другого боку чи значіння державного чинника відіграє більш центральну роль на початках національного відродження. З цього погляду та критична оцінка, яку дає Л. Василевський, передвоєнному етапу розвитку українського руху в зв'язку з малою перейнятністю його моментом державним, можливо, вимагає певних поправок і доповнень. Можливо, що ставити її в мінус тодішньому етапу розвитку не доводиться і що треба цей етап трактувати, як неминучий в процесі

органічного росту і розвитку руху.

Висовуючи в розвитку національних рухів на першій план момент державний Л. Василевський, природне, мусів уділити менше уваги іншим чинникам розвитку національних рухів. Зокрема нам видається, що надто мало висунено автором значіння господарського чинника, значіння змагань поневолених націй до відбудови свого господарського життя, до створення національного промислу і торгівлі, які знаходять свій класичний вислів в розвитку кооперації серед поневолених націй.

Ставлючи ці запитання і зауваження, не хочемо ми в жадній спосіб зменшити значіння праці заслуженого дослідника національного питання, яким є Л. Василевський. Цілоком здаємо собі справу з того, що та моністична концепція, яку поклав він в основу своєї праці, має і очевидно буде мати в науці таке саме право громадянства, як і концепція, побудовані на визнанню плюралістичних чинників національного розвитку.

Коли ми ставимо свої запитання і зауваження, то робимо ми це у першу чергу через те, що думамо, що книжка, присвячена такій актуальній для нас темі, мусіла б викликати в нашій літературі жваве обговорення і дискусії з приводу ряду проблем, які вона ставить і порушує. Книжка ця належить до категорії тих, відносно яких не можна обмежитися лише одними короткими рецензіями.

В. Садовський.

Зміст

— Париж, неділя 15 вересня 1935 р. — ст. 1. — Е. Сакович. Проф. В. О. Біднов (посмертні спомини) — ст. 2. — Ткач-Олійник. Листи з Далекого Сходу. IV — ст. 4. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 10. — Хроніка: Ще про год на Україні — ст. 12. — В Бельгії — ст. 12. — Бібліографія — ст. 14.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Вяч. Прокоповичем, виходить в 1935 році по-старому і за участі тих самих співробітників

Умови передплати на 1935 рік

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1/2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 лейв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
БЕЛЬГІЯ	20 бельг.	10 б.	6 б.	2 б.	0,60 б.
БОЛГАРІЯ.....	200 лев	100 лев	50 лев	18 лев	5 лев

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

Закордонно журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, P.O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — Прага: P. Filonovic. Прага — Michle, Jaurisova 779, b. 19. П о л ь щ а: п. інж. Бурачинський. Ukr. Hosp. Akademie, Podébrady. 4) В Польщі — J. Lipoweski, ul. Czerniakowska 204, m. 25, Warszawa, для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipoweski. 5) В Спол. Штатах — Nash Bazar, 151 Av. A. New York, N. Y., U. S. A. 6) В Царьгороді: M. Zabello. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie. 7) В Бельгії — Georges Jakovliv, Ing., 43, rue de Coppin, Jambes — Namur. Chèque Postal 234465. 8) В Болгарії: Яким Малиновски, Веслец 22, София.

Управа Т-ва Б. Вояків Армії УНР у Франції

повідомляє цим, що на заходами влаштовано буде урочисте свято Покрови в неділю 20-го жовтня с. р. З таким програмом:

1. О 10.30 год. в Українській Православній Церкві (96, Bd. Auguste Blanqui. Paris 13) одбудеться урочиста служба Божа, а по ній молебень, на які члени Т-ва мають з'явитися з відзнаками.

2. О 13 год. в ідальні Дому Бельгійських Інвалідів (59, Rue Vergniaud. Paris 13) одбудеться, по старому звичаю, товариський обід членів Т-ва. Участь в ньому по запису. Про участь в обіді (8 ф.) повідомити Управу до 10-го жовтня.

3. О 15 год. в салі Дому Бельгійських Інвалідів урочисте зібрання Паризької групи Т-ва з родинами і знайомими. А після офіційної частини, короткий концерт і товариські забави. Вступ до салі — 2 фр. на покриття видатків.

Управа Т-ва.

Редакція і адміністрація: 42, rue Dœnfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагус — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.